

DELA VSKA

PR AVICA

Glasi lo krščanskega delovnega ljudstva

Izhaja vsak četrtek pop.; v sluča u praznika dan poprel — Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva c. — Ne frankirana pisma se ne sprejema lo

Posamezna številka Din 1-50 — Cena: za 1 mesec Din 5-; za četr letu Din 15-; za pol leta Din 30-; za inozemstvo Din 7- (mesečno) — Oglas: po dogovoru

Oglas, reklamacije in naročnina na uprave Delavska zbornica, Miklošičeva cesta 22, I. nad. Telefon 2265. Štev. čekovnega računa 14.000

Dr. Jan. Ev. Krek v praktičnem delu na rešitvi socialnega vprašanja.

(Predavanje tov. Jože Gostinčarja na I. delavskem prosvetnem večeru 8. sept. 1931.)

Prvak prvakov

Danes obhajamo 14 letnico smrti moža, o katerem moremo reči, da je s svojim umom, delom in voljo preobrazil v duhu socialnega in verskega smisla slovensko zemljo. Zato smemo reči o njem, da je bil velik reformator gospodarskih razmer slovenskega ljudstva in zato tudi prvak prvakov njegovih.

Dr. Krek je dal vso moč svojega življenja in znanja v dar slovenskemu trpinu — delavcu in kmetu. Pozabil je na sebe, samo da je pomagal revežem. Prehodil je vse naše kraje in sejal seme boljših časov, ki naj bi prišli potom gospodarske samopomoči med naše ljudstvo. Bil je govornik, ki je prepričal vsakega o resničnosti svojih besed in namena. Bil je s svojo prostodušno odkritostjo električno-priljučna sila za vsakega, ki je prišel z njim v dotiko. Zato pa je imelo naše ljudstvo zaradi njegovega dela tako krasne gospodarske in duhovne uspehe. Dr. Krek je dobro vedel, da lačen človek ni za noben višji ideal. Zato je zidal novo versko življenje na socialne ustanove, ki naj prinesejo ljudstvu kreposti in vere. Gojil je z vso vnemo ljudsko samozavest, ki jo more dobiti po stanovskih socialnih organizacijah.

Dr. Krek in delavstvo

Posebno pri srcu mu je bilo delavstvo, za katerega dobro je žrtvoval velik del svojega življenja. Bil je odločen krščanski socialist, ki je želel in delal na to, da bi postala kršč. soc. delavska organizacija močna in vplivna v vsem javnem življenju, zaradi česar je moral prestati marsikak neslan in neumen očitek od tedanjodobnih konservativcev, katerim ni šlo v glavo, da bi mogel imeti tudi delavec v javnosti besedo in vpliv.

Da bi kolikor mogoče dvignil delavski stan duševno, kulturno in socialno in da bi mu vcepil samospoznanje in samozavest, je z vso vnemo vodil in delal v pokretu kršč. soc. delavstva. Socialni kurzi, predavanja, seje in mnogoštevilni razgovori so mu bili povod za njegovo smotreno delovanje v organizaciji.

Pa tudi napram nasprotni soc. dem. strokovni organizaciji je bil širokogruden in je pri raznih prilikah poudarjal, da bi se strokovne organizacije ne smele deliti, ker je za delavstvo v boju za eksistenco nujno potrebna strokovna organizacija. Poudarjal je tudi, da onemogoča soc. demokracija s protiverskim in brezverskim bojem skupen nastop, oziroma skupno organizacijo. Kršč. soc. delavci so in morajo biti prepričani, da je poštena rešitev socialnega vprašanja mogoča le po krščanskih načelih in navodilih Leona XIII.

Dasi je Krek želel samostojnost stanovskih organizacij, je vendar tudi toplo priporočal kolikor mogoče skupno delo vseh delovnih ljudi. Seveda je izključeval pri tem vsako samoljubje in morda celo osebne špekulacije.

Dr. Krek in katoliška inteligenca

Kakor je bil sam prost vsake domišljije, tako je pričakoval tudi od drugih. Delo naj bo nesebično in dobrosrčno. Z edinim namenom pomagati in izobraževati ljudstvo. Zato je naročil inteligenici tole: »Vaše znanje, ki je vaš kapital, katerega ste dobili na stroške naroda, ki plačuje šole, morate deliti narodu v obliki izobraževalnega dela za ljudstvo.«

Veliko vero in zaupanje je imel na mlade visokošolce, ki so se zbirali v katoliških dijaških društvih na Dunaju in v Gradeu. Večkrat je dejal: »Od tukaj

bo prišel med ljudstvo socialen duh in delavstvo bo imelo veliko prijateljev in borilcev.« Žal so se v tem oziru njegove želje in misli le prav malo uresničile. Zakaj? Boljše je, da molčim.

Dr. Krek in kmetijski stan

Dr. Krek se je z vso vnemo lotil dela med kmetijskim stanom. Z ozirom na organizatorično delo je bilo njegovo načelo: »Začeti moramo! Skoči v vodo in plavaj, pa glej, da ne utoneš!« S tem geslom je šel na delo, na ustanovitev kmetijskih društev, katera naj bi kmetom preskrbovala potrebščine, pa tudi oddajala pridelke. Tu je bilo veliko težav, ker ni bilo na razpolago sposobnih ljudi. Izvrstno pa je šlo s posojilništvom. Kakor gobe po dežju so rasle po vsej domovini hranilne in posojilne zadruge, ki so prinesle slovenskemu ljudstvu ogromne koristi.

Geslo: Začeti in vztrajno delati je treba, se je tu pokazalo v sijajni luči, v še sijajnejši pa naš Janez Evangelist.

Želel je organizirati tudi malo obrt, toda tu je bil zaradi komodnosti tedanjih obrtnikov trd oreh. Vendar pa je ta misel pozneje rodila precej sadov.

Dr. Krek internacionalist

Dr. Krek se ni ustavil v mejah tedanje naše slovenske domovine. Šel je tudi preko mej, da zaseje kršč. soc. organizacije. Zelo pri srcu so mu bili Hrvati, kjer si je pridobil številne prijatelje, ki so po njegovih navodilih začeli z delom, žal, z zelo majhnim uspehom. Vsa Hrvatska z Bosno, Hercegovino in Dalmacijo je poznala dr. Kreka kot reformatorja socialnih razmer. Toda dr. Kreku tudi to ni bilo dovolj. Šel je tudi na Češko in Moravsko in je tudi tam zasejal seme kršč. soc. dela. Dobil je tudi zveze s Srbij in Bolgari, Poljaki in Romuni, in tudi tem je vcepil v njih duše idejo kršč. socializma.

Dr. Krek velik narodnjak

Tako je bil dr. Krek nekaj univerzum vsega gospodarskega gibanja. Dr. Krek je bil z dušo in telesom Slovan. Dasi ni bil oboževatelj absolutne narodnosti, je vendar z vso dušo gorel za zedinjenje Jugoslovancev, v katero je trdno veroval tudi v najhujših časih. Njegovo zadnje delo in njegova zadnja pot v Hrvatsko in Dalmacijo je veljala naši jugoslovanski državi. Iz te poti se ni več vrnil živ v Ljubljano. Šel je v St. Janž na Dolenjskem do skrajnosti izmučen od dela za narod in državo. Dne 7. oktobra sem ga obiskal in sem ta dan poslušal njegova naročila za bodočnost. Dne 8. oktobra zjutraj sva se poslovila za ta svet. Zvečer tega dne pa je umrl zadet od kapi. Tedaj je bil pri njemu pokojni dr. Pogačnik, ki ga je isti dan obiskal. Drugih njegovih prijateljev ga ni prišel nobeden obiskat, dasi so mu bili mnogi dolžni zahvalo. To ga je zbolelo, kar je meni potožil, seveda po svoje.

Tako je umrl mož, ki je za Slovence žrtvoval vse svoje življenje in vse svoje moči, ki je umrl v delu za našo Jugoslavijo.

Dr. Krek se je rodil 27. novembra 1865 pri Sv. Gregoriju, kjer je bil njegov oče učitelj. Ljudsko šolo je dovršil v Komendi in Škofji Loki, gimnazijo in teologijo pa v Ljubljani. Novo mašo je imel na Brezjah dne 23. julija 1888. Še isto jesen ga je poslal škof Missia na Dunaj v Avguštinij, da se izobrazi za profesorja bogoslovja.

Dr. Krek »komunist«

Ko je prišel z Dunaja kot doktor, so ga najprej poslali za kaplana v Ribnico. Po kratkem času pa za kaplana v ljubljansko stolnico, kjer je prišel v dotik z delavstvom. S tem se je začelo Krekovo delo. To delo je dalje razvijal in z vso energijo nadaljeval, ko je postal profesor teologije. Dr. Krek je bil l. 1897. izvoljen v tako zvani splošni kuriji za držav. poslanca v dunajski parlament, kjer je z vso vnemo nastopil tudi za delav. zahteve. Poleg tega je bil tudi deželni poslanec, kjer je z vso gorečnostjo svoje duše delal za kulturni in gospodarski prosper narod. V deželnem zboru je dobil celo naslov komunist. Seveda mu je to čast izkazal poslanec, ki je bil kapitalistično usmerjen. Toda kakor dobi skoraj vsak pošten in dosleden človek — javen delavec končno z gorjačo po glavi, tako so hoteli tudi

Fotografija kapitalistične morale.

Neštetokrat smo že poudarili, da je pogoj za mirno sožitje med podjetnikom in delavcem uvidenost in poštenost na obeh straneh. Delavec se mora zavedati, da mora vršiti svoje delo zvesto in pridno.

Nasprotno pa mora podjetnik od svoje strani vse napraviti, da bo čutil delavec, da je soustvaritelj in sodelavec pri podjetju. Predvsem je v tem pogledu potrebna poštena in pravična plača. Pa to še ni dovolj. Podjetnik mora tudi točno izvrševati vse tiste zakone in predpise, ki so v dobrobit delavca. Največ preglavice dela podjetnikom § 10. zakona o zaščiti delavcev, ki določa 50% povišek za nadurno delo. Večina podjetnikov vidi v tem neko krivico. Toda temu ni tako. Pa naj premotrivamo ta paragraf iz stališča splošnosti ali pa iz osebnega delavčevega stališča.

Iz stališča splošnosti. Podjetniki stalno jadicujejo, da je kriza. Če je temu res tako, potem je vsako nadurno delo odveč, iz narodnogospodarskega stališča pa celo škodljivo, ker podpira in pospešuje brezposelnost. § 10. zakona o zaščiti delavcev naj bi omejeval saj nekoliko sistematično nadurno delo, ki se je tako razpaslo. V slučaju, da je nadurno delo nujno in v resnici potrebno, je samo ob sebi umljivo, da naj bi večja korist prišla v dobro saj nekoliko tudi delavcu. Ako pa upoštevamo še moralno korist in moralen vpliv na delavca, če vidi, da izvršuje določila socialne zakonodaje tudi podjetnik, ne potrebuje opravičenost zahteve po dosledni izvedbi iste nadaljnega utemeljevanja.

Praksa dokazuje, da nimajo delodajalci zavesti dolžnosti v tem pogledu. Delavstvo mora uveljavljati svoje pravice potom sodišč. Sodišča so odločila v neprilog podjetnikom, zlasti v zadevi plačevanja 50% poviška. Nekateri podjetniki pa še ne mirujejo, ampak gre do tako daleč, da izrabljajo težak položaj delavstva in zahtevajo od njega izjave, ki niso v skladu s poštenimi običaji. Zahtevajo pismene izjave od svojih delavcev, da pristanejo na znižanje plač za nazaj in za naprej. Da bo videla javnost, kako izgleda taka izjava, bomo navedli dobesedno prepis dopisa, ki ga je moralo podpisati delavstvo *trrdke Ivo Čater, Celje*. Dopis se glasi:

Podpisani, delavec, s tem izjavljam, da sem do sedaj imel plače pri Vas na dan povprečno 30.— Din, to se razume tako, da sem imel plačanih 8 normalnih ur po Din 2.72 in 2 naduri po Din 4.12, kar iznosi skupno povprečno na dan Din 30.— S tem zneskom sem imel torej izplačane vsak dan 8 normalnih ur in 2 naduri s 50% poviškom od normalnih ur, ter sem

dr. Kreka gotovi »štrebarji« — bivši prijatelji — moralno ugonobiti, kar se jim pa ni moglo posrečiti. Toda dr. Krek je moral vendar piti grenki žolč obrekovanja, kot plačilo za svoje vsestransko veliko narodno delo.

Njegovo petdesetletnico je časopisje, za katero je toliko delal in žrtvoval, popolnoma zatajilo.

Dr. Kreka se danes skoraj nihče več ne spominja. Na njegov grob hodijo ob gotovih prilikah le še delavci. Je pač tako, da ljudje na svoje dobrotnike radi pozabljam. Dr. Krek pa je kljub temu velikan, kateremu dolguje narod hvaležen spomin.

Delavstvo pa naj na svojega velikega prijatelja nikdar ne pozabi. Vse krščansko socialistično gibanje naj bo trajen spomenik možu, ki je umrl v delu za narodno blaginjo in srečo delavskega stanu.

Slava spominu dr. Kreka!

bil s tem zneskom izplačan popolnoma do dne 13. 12. 1930. Od tega dne dalje pa sem imel plače pri Vas na dan povprečno 27.50, to se razume tako, da imam plačanih 8 normalnih ur po 2.50 in 2 naduri po Din 3.75, kar iznosi skupno povprečno na dan 27.50. S tem zneskom Din 27.50 sem imel torej izplačane vsak dan 8 normalnih ur in dve naduri s 50% poviškom od normalnih ur in se popolnoma strinjam, da velja ta plača tudi za naprej do izpremembe, če bi Vi kaj izpremenili. Strinjam se tudi popolnoma, da sem z gori navedenimi izplačili popolnoma izplačan za ves čas uslužbenja pri Vas za nazaj.

S prednjim se popolnoma strinjam, kar lastnoročno potrjujem:

Lastnoročni podpis delavca.

Človek ne najde besed, s katerimi bi opisal in ožigosal tako postopanje. Da je proti dobrim običajem, smo že opozorili. Kdo bi pa mogel orisati, kaj se godi v dušah teh delavcev. Tako postopanje mora delavstvu nujno uničiti vsako vero v poštenost, v avtoriteto, v spoštovanje zakonov. V dušah teh nesrečnih modernih sužnjev se mora naseliti obup, malodušnost, nezaupnost in sovraštvo. Zelo zelo se motijo posestniki, če menijo, da bodo zbudili pri delavcih s takim postopanjem spoštovanje do svoje osebe. Nasprotno. Ukloniti se morajo, ker jih k temu silijo težke razmere. — Toda spoštovali ga ne bodo nikoli. Da, taki podjetniki si zbirajo jezo za čas težkih poskušanj.

Ne bi storili svoje dolžnosti v polni meri, ko ne bi opozorili delavstva, da je tega suženjstva precej tudi samo krivo. Živi v napačni domnevi, da more svoje zadeve — vprašanje eksistence in izvajanje svojih pravic — urediti samo. Ravno podpis takih težkih in poniževalnih zahtev mu mora odpreti oči. Utrditi mora v njem zavest, da je poedinec ničla; da je samo toliko močan, kolikor je močna njegova delavska organizacija; da bo uveljavil svojo voljo in besedo v družbi le toliko, v kolikor se bo uveljavila njegova strokovna organizacija. Zarja lepših dni mora iziti le iz in potom delavske strokovne organizacije. Tak podpis mora nam odpreti oči.

V nedeljo 18. oktobra

v Rokodelskem domu na Vrhniki ob 11. uri dop.

delavski shod

Govorita tov. Jože Gostinčar in tov. Anton Marinček.

Poročila z delavskih bojišč

Jugoslovanska strokovna zveza

Železničarski vestnik

Samo na izpraznjena mesta se lahko izjemno vršijo postavitev, napredovanja in imenovanja.

Ministrski svet je izdal naslednji odlok:

1.

Na prazna mesta, ki se zatečejo na dan, ko stopi odlok v veljavo, se v teku tega proračunskega leta ne smejo izvršiti nobene postavitev, napredovanja ali imenovanja.

Na mesta, ki se izpraznijo po tem datumu pa do 30. marca 1932, se lahko izvršijo postavitev, napredovanja in imenovanja po odobritvi ministrskega sveta. V predlogu za tako odobritev mora resorni minister navesti, za katero izpraznjeno mesto predlaga in kdaj in kako se je to mesto izpraznilo.

2.

Do konca tega proračunskega leta se ne bodo vršile nobene prevedbe niti postavitev zvanikov na mesta uradnikov, niti dnevnika na mesta zvanikov in služiteljev. (Pod to točko so zapadene nekategorizacije za uradnike.)

3.

Udeležba na kongresih, konferencah, svečanstvih in temu podobno v inozemstvu, kolikor se bo naša država teh udeležila, se sme udeležiti samo eden zastopnik za celo državo. Od tega so izzete konference o sklepanju mira in sestanki društva narodov. Število teh zastopnikov se določi v sporazumu z ministrom za finance.

Pravilnik o uradniškem pokojninskem fondu.

V naslednjem podajamo važnejše odredbe pravilnika o uradniškem pokojninskem fondu. Seveda ta pravilnik ne velja samo za uradnike, kakor bi kdo sklepal po naslovu, ampak velja za vse državne uslužbence, ki plačujejo prispevke v pokojninski fond bodisi po zakonu o drž. prometnem osebju, bodisi po zakonu o civilnih drž. uradnikih.

Uradniški pokojninski fond upravlja drž. hipotekarna banka (čl. 1.).

Dohodki tega fonda so:

1. prvomesečni prejemki uslužbencev (ob postavitvi);

2. prvomesečna razlika ob vsakem napredovanju;

3. mesečni prispevki;

4. procenti od kapitala fonda, ki je pa za 1/2 % manjši, kakor sicer obstrejuje drž. hipotekarna banka dolgoročno posojila;

5. disciplinske denarne kazni (čl. 2.).

Prvomesečni prejemki se plačajo v fond v celoti, t. j. brez običajnih odbitkov, kakor davek i. t. d., in sicer se plačajo ti prejemki v dveh obrokih. Davek od celotnih prejemkov in drugi odbitki se odtegnejo od polovice prejemkov, ki jo dobi uslužbenec izplačano na roko (čl. 4.).

Tudi pri napredovanju se plača v fond razlika med novimi in prejšnjimi prejemki v bruto-znesku in sicer se plača razlika v plači, periodskem povišku, položajni doliadi in draginski dokladi. Ta razlika se plača naenkrat in to takrat, ko mu po zakonu začnejo teči povišani prejemki (čl. 5.).

Ko postane uradniški pripravnik uradnik, mora plačati razliko med celotnimi prejšnjimi in celotnimi novimi prejemki (čl. 6.).

Od prvomesečnih prejemkov, ki jih uslužbenec plača v pokojninski fond, se ne plača 5 % redni mesečni prispevek za fond. Isto tako tudi ne od prvomesečne razlike pri napredovanju, ki se v celoti vlaga v fond.

Ce je pa uslužbenec disciplinsko kaznovan na odtezanje rednih mesečnih prejemkov, mora plačati kot redni mesečni prispe-

vek 5 % celotnih prejemkov in ne zmanjšanih (čl. 8.).

Od pogrebne in od podpore v znesku dvomesečnih celotnih prejemkov, ki se izplačujejo po smrti uslužbenca v zmislu § 103 zakona o drž. prom. osebju, ozir. enake doliče zakona o uradnikih, se ne plačajo redni mesečni prejemki (čl. 11.).

Ce si uslužbenec oziroma njegova redbina pridobi pravico do povračila vlog v pokojninski fond, imajo pravico le do povračila prvomesečnih prejemkov, prvomesečnih razlik ob napredovanjih in pa rednih mesečnih prispevkov. Druge vloge se ne vračajo.

Ako tak uslužbenec ne dobi vrnjenih vlog, pa je kesneje reaktiviran in dobi višje prejemke, kakor jih je imel ob izstopu iz službe, mora plačati prvomesečno razliko med novimi in prejšnjimi prejemki v pokojninski fond (čl. 12.).

V slučaju smrti uslužbenca izda potrdilo o času, ki se prizna kot čas vplačevanja v uradniški pokojninski fond do 1. aprila 1931, njegova pristojna oblast na podlagi službenega lista. O času vplačevanja po 1. aprilu 1931 pa izda potrdilo državna hipotekarna banka (čl. 13.).

Vsak vplačevalec v fond dobi svojo vložno številko, ki ostane ves čas vplačevanja nespremenjena. Ta številka se mora vpisovati v plačilno polo in v seznam vplačevalcev (čl. 14.).

Dokler drž. hipotekarna banka ne določi vsakemu vplačevalcu svoje številke, kar mora izvršiti v teku enega leta, izdajajo tudi potrdila o času vplačevanja po 1. aprilu 1931 pristojna (žel.) oblastva (čl. 15.).

Kako se odtegujejo redni prispevki v uradniški pokojninski fond določa čl. 16. pravilnika in naslednji. Prispevki se pošiljajo finančni direkciji s posebnimi spisi vplačevalcev, ki pregleda spiske in rekapitulira ter odpošlje drž. hipotekarni banki (čl. 20.).

To je treba izvršiti najkasneje do dvajsetega tistega meseca, za katerega so bili prejemki izplačani. Ce se pa izplačajo prejemki med mesecem, se pa pošljejo prispevki najkasneje 20 dni po izplačilu prejemkov (čl. 21.).

Vplačevanje prispevkov upokojenih uslužbencev se vrši na isti način, kakor pri aktivnih drž. uslužbencih (čl. 25.).

Kako se sestavljajo ti spiski (sezname) določa čl. 26. pravilnika.

Vse kar se vplača drž. uslužbenec v uradniški pokojninski fond, mora biti zabeleženo v plačilni poli (čl. 27.).

Vsi odloki o postavitvi, imenovanju, napredovanju, premestitvi, upokojitvi, sprejemu ostavke in odpustu iz službe vplačevalcev v pokojninski fond se morajo v prepisu poslati drž. hipotekarni banki. Ravno tako je treba poslati tudi odloke o izrečenih disciplinskih kazni (čl. 28.).

Ce je vplačevalec premeščen, mora prejšnja službena jedinica poslati vse potrebne podatke (vložno številko) novi službeni ednici (čl. 29.).

Vse izdatke uradniškega pokojninskega fonda nosi drž. hipotekarna banka (čl. 30.).

Pojasnila k temu pravilniku bo izdajalo ministrstvo za finance, oddelek za računovodstvo in proračun (čl. 32.).

Pravilnik je bil uveljavljen z 8. avg. 1931.

Sestanek »Skupine Bistrica-Boh. jezero«.

Dne 18. t. m. ob 13. uri (1 popoldne) se bo vršil v prostorih društvenega doma sestanek članstva skupine »Prometne zveze« s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo predsedstva o polletnem delovanju skupine.

nevarno orožje pomeni ta teorija v rokah socializma. Toda bilo je prepozno.

Zgornja izvajanja Laveley-a, Held-a in Cathreina imajo skupno zmotu, namreč zmotu, ki je skoraj splošno razširjena, popolnoma neutemeljena in napačno mnenje, da ves socializem stoji in pade z Ricardovo-Marxovo teorijo o vrednosti. Da mora torej tisti, kateri hoče preprečiti nevarnosti, ki prete od strani materialistične in revolucionarne socialdemokracije državi in družbi, zanikati in osporaviti predvsem pravilnost Marxove definicije vrednosti, ker tvori ta definicija fundament celotne socialistične zgradbe, zlasti ker je zidovje te zgradbe tako trdno, da ne moremo nikjer zabiti zagozde med njegovo kameenje. Ce smo pa zavrnili in uničili fundament, visi na videz tako mogočno poslopje v zraku in se bo samo od sebe zrušilo. Je pa to stališče velika zmotu, ki more imeti najhujše posledice. Ta zmotu je nastala radi tega, ker niso preštudirali znanstvenega socializma temeljito, zlasti pa ne popolnoma samostojno in mirno.

Sovraštvo in ljubezen, predsodek in korist uplivajo na našo sodbo in jo zelo pogosto popolnoma popačijo. Na človeški razum uplivajo volja in utisi, zato smatra za resnično to, o čemer želi, da bi bilo resnično. Sprejeta hipoteza daje direktivo za naše udejstvovanje, nas popolnoma oslepi, da nismo dovzetni za to,

2. Poročilo delegata osrednjega odbora (splošni položaj železničarjev).

3. Raznolost.

Odbor poziva vse članstvo, da se sestanka polnoštevilno udeleži, posebno želi, da prispejo tudi člani iz proge, ki naj pripeljejo s seboj še neorganizirane tovariše. Na sestanku se bo razpravljalo o splošnem sedanjem položaju železničarjev. Vsakemu bo ustrezno s kakim pojasnilom, saj ima gotovo vsak kakke težave. Treba je pa pomniti, da more le dobro informiran uslužbenec podvzeti korake za zboljšanje svojega položaja in v svesti si svojih pravic braniti sebe in sotovariše.

Z ozirom na važnost sestanka še enkrat: Pridite vsi in točno!

Odbor.

Rudarji

RUDARJI V BOJU ZA OBCE ČLOVESKE PRAVICE

Laško. V nedeljo, dne 11. oktobra, smo imeli rudarji iz Hude jame v hotelu Savinja javen sestanek. Vršil se je v prvi vrsti radi tega, da bi ugotovili, kakšne so razmere v našem revirju, od kar je bil vpeljan nov akordni sistem in kakšne korake bomo podvzeli, da se vnebovpijoče krivice odpravijo. Na sestanku sta poročala tovariša Lešnik in Marinček.

Tov. Lešnik je razlagal, kakšne so sedaj razmere v Hudi jami. Nekateri tovariši ne zaslužijo niti toliko, da bi dosegli minimalno plačo. Taki tovariši se morajo vsi prijaviti. Ce bodo dokazali — kar bo lahko —, da ni tako nizek zaslužek po njihovi krivdi, bo moralo vodstvo rudnika toliko doplačati, da bo dosežena minimalna mezda. V splošnem pa so se mezde po vpeljavi novega akordnega sistema znižale do 20%.

Tovariš Marinček je dokazoval, da so zahteve rudarjev, da se krivice popravijo, upravičene. Cene najvažnejšim življenjskim potrebščinam so se dvignile, radi česar so rudarji zelo prizadeti. Že pred redukcijo plač ni bil dosežen in zajamčen eksistenčni minimum, sedaj še toliko manj. TPD pa nasprotno izkazuje visoke milijonske čiste dobičke. Pravilno in pošteno bi bilo, da bi prišel efekt dela v dobro — saj deloma — tudi rudarjem. Tega pa ne bo toliko časa, dokler ne bo izvajala država kontrolo nad zgubo in dobičkom TPD.

Ko so bila poročila končana, je bila soglasno sprejeta naslednja resolucija, ki je bila odposlana na kr. bansko upravo:

Rudarsko delavstvo rudnika Huda jama, zbrano na javnem zborovanju v Laškem, dne 11. okt. 1931, je po zaslišanju poročila o nastalem položaju rudarskega delavstva, zaposlenega pri TPD ugotovilo sledeče:

1. da je obstoječe stanje po enostranskem diktatu od strani TPD v pogledu znižanja plač nevzdržno;

2. da so se med tem časom cene gotovih življenjskih potrebščin znatno dvignile in da so se v porastu, kar že itak neznosno stanje poslabšava.

Vsled tega naproša prizadeto delavstvo:

1. da se na podlagi predloga rudarske deputacije pri g. banu z dne 21. avgusta t. l. čimprej potom tozadevne komisije na lieu mesta, to je v revirjih samih ugotovi, ako ima prizadeto delavstvo s svojimi družinami ob sedanjih plačah zdravju neškodljivo možnost obstoja;

2. da se stavi odločanje TPD o zgubi in dobičku pod državno kontrolo.

Lesni delavci

Rimske Toplice. Tajniku Narodno strokovne zveze ni prav, da smo se vrnili zopet nazaj k Jugoslovanski strokovni zvezi. Vabi, naj pridemo nazaj, zlasti pa dokazuje, da nimajo klerikalci nikjer več besede. H klerikalcem da spada tudi Jugoslovanska strokov-

na zveza, zaradi tega, da nam ne bo mogla prav nič koristiti. Sedaj pa jasno besedo: Ko bi bili kdaj v dvomu, če smo prav napravili ali ne, da smo obrnili Narodno strokovno zvezi hrbet, bi nas to pismo prepričalo, da smo napravili prav.

Tajnik, ki vodi kakšno delavsko strokovno organizacijo, pa se ne more odtrgati od zastarelih političnih metod, ni pravi delavec, tudi po mišljenju ne. Po našem mnenju je delavska strokovna organizacija za to tukaj, da varuje delavske interese, da odstranja krivice v obratih in da vzgaja delavstvo k delavski vzajemnosti, na drugi strani pa da ga usposablja, da se more uveljavljati v družbi kot njen enakopraven član. Zlasti pa mora delavska strokovna organizacija vzgajati delavce za resne značaje. Kaj pa naj pričakuje delavstvo od take »delavske« strokovne organizacije, če se bori proti delavski strokovni organizaciji, ki ne more odobravati niti njenih načel niti njenih metod, s tem da jo sumniči, da ji podtikuje razne stvari, ki nimajo z delavsko strokovno organizacijo prav nobene zveze. Taka delavska strokovna organizacija le škoduje delavstvu. Tudi to naj ne skrbi g. Kravosa, če bo kaj dosegla za nas Jugosl. strokovna zveza ali ne. Vsi delavci brez izjeme se bomo borili skupaj z Jugosl. strokovno zvezo ramo ob rami, kakor smo se že, in smo prepričani, da ne bo uspeh izostal.

Kovinarji

Jesenice. Plenum obratnih zaupnikov. V petek, 2. t. m., se je po dolgem prestanku vršil zopet plenum obratnih zaupnikov KID, katerega so se udeležili vsi zaupniki, razen zaupnika narod. socialistov. Navzoč je bil tudi zastopnik oblasti. Prva točka dnevnega reda je bila poročilo gl. zaupnika o situaciji nove kolektivne pogodbe in paskem skladu. V zadevi kolektivne pogodbe poročila, da kljub mnogim intervencijam do danes ni bilo mogoče vodstvo pripraviti do tega, da bi določilo datum za generalno zaključno razpravo. Vzrok je deloma v tem, ker se akordne postavke v nekaterih oddelkih še vedno popravljajo in izpopolnjujejo, v kolikor so pomanjkljive deloma pa tudi radi vednega zadržka vodstva po raznih posvetovanjih, tičočih se racionalizacije, in potovanjih. Vršil se je pač formalni razgovor z gl. zaupnikom in nekaterimi obratnimi zaupniki, kjer se je s podpisom doseglo, da se kolektivno razmerje uredi. Vsebinska tega razgovora se v prepisu pošlje vsem strokovnim organizacijam. Na vprašanje, zakaj ni bil k temu razgovoru glasom sporazuma pozvan tudi zastopnik naše organizacije, je pojasnil, da se razgovor ni nanašal na vsebino kolektivne pogodbe in da radi kratkoročnega obvestila za razgovor ni bilo mogoče obvestiti naših zaupnikov in da je poklical k razgovoru samo najbližje zaupnike. Položaj glede nove kolektivne pogodbe je tako daleč, da smemo upati, da se bo uredila morda še ta mesec in k tem generalnim razpravam, kjer se bo odločalo o temeljnih plačah in ostali vsebini predloga nove pogodbe, bodo navzoči zastopniki vseh delavskih strokovnih organizacij.

V drugem delu poročila poročila, da je bil od vodstva opozorjen, naj bi se pare, ki so označene na mesečnem obračunu radi pomanjkljivosti tovrstnega drobiža kot dolg, namenile v kak fond, kar bi vodstvu bilo prihranjenega mnogo dela z odpisovanjem teh par. Po izmenjavanju raznih mnenj se je soglasno sklenilo, da se ta denar namenja za kritje stroškov in izobraževalne namene obratnih zaupnikov. 5 odstotkov od celotne svote se določi za kritje stroškov za sklicavanje plenarov in sej, ostalo pa se razdeli po ključu na posamezne klube po številu njih zaupnikov. Ta sklep se je pismeno

Krščanski socializem in Karl Marx

Znanstveni in kulturno-zgodovinski pomen Marxove kritike kapitalizma.

(Zbrani spisi župnika Hohoffa.)

(Konec.)

Viktor Cathrein pripomni: »Za svojo glavno tezo, da se ne določa menjalna vrednost kakega predmeta po uporabljivi vrednosti, ampak izključno po delu, ki je v njem obseženo, se more Karl Marx sklicevati na najpomembnejše narodne gospodarje — n. pr. na Adama Smitha, D. Ricarda in na druge. Socializem prevzema v tej točki, kakor še marsikje drugod le dediščino liberalizma in napravi logične zaključke iz njega. Šele od tedaj, ko so si prisvojili ta princip Karl Marx, Lasalle in drugi, da bi zadali privatnemu kapitalu najtežje udarce, so uvideli njegovo nevarnost in so ga opustili... Kdor sprejme socialistično vrednostno teorijo, da je menjalna vrednost le produkt dela ali nakopičeno delo, ne more trditi, da so današnje razmere dohodkov, pri katerih ostanejo delavci skoraj praznih rok, krivične in se bo končno popolnoma predal socializmu... V največjem času so to teorijo od liberalne strani ali popolnoma opustili ali jo pa bistveno izpremenili. Uvideli so, kako

kar nasprotuje tej hipotezi. Kar nasprotuje našemu naziranju, naši želji, ali pa če ima le videz nasprotovanja, tega sploh ne moremo zapostaviti, dočim je drugim popolnoma jasno. Kar pa nasprotno prija našemu mnenju, z lahkoto zapopademo. Locke pravi po pravici, da bi ljudje osporavali celo najpriprostejše in evidentnejše resnice, če bi imeli na tem svoj interes. Učenjaki pa, ki nastopajo polemično proti Marxovi teoriji o vrednosti, menijo, da imajo interes na tem, da bi dokazali, da je analiza napačna, ker bi s tem po njihovem mnenju izbili groznemu in bojaznem vzbujajočemu sovraštvu glavno orožje. Zaradi tega se ne lotijo zadeve popolnoma nepristransko. Vidijo nevarnosti tudi tam, kjer jih ni; proglašajo za zmotu tudi to, kar je resnično. Zaletavajo se z glavo v kakor granit trdne fundamente in menijo, da bodo pognali v zrak vso hišo. Toda nič ni škodljivejšega in usodnejšega, kakor če se udajamo v kritičnem položaju iluzijam. S tem utrjujemo le pozicijo nasprotnika, ne pa svoje, kakor si domišljujemo.

Dejstvo je, da moremo kritiko Marxovega kapitalizma silno zlorabljeni in jo velikokrat tudi zlorabljeni. Toda to ne dokazuje prav ničesar proti resnici, ampak le proti zlorabi. Rousseau pravi po pravici: »Znanost je v glavi človeka, ki ima pokvarjeno srce, kakor orožje v rokah umobolnega.« Istotako se točno iz-

raža Dagobert z besedami: Gotovi stavki znanosti enačijo v glavi brezbožnega nepridiprava nabitemu revolverju v rokah igrajočega se otroka. Zaradi tega pa ne izgubijo ti stavki prav ničesar na resnici in pravilnosti. Veliko resnic je veljalo za nevarne zmotu in veljajo pri večini ljudi še danes, četudi niso in četudi se sploh ne zlorablajo. Druge resnice veljajo za kvarne zmotu, ker jih lahko zlorablajo in jih tudi faktično zlorablajo. K tem resnicam spada Marxova kritika kapitala, ki pa ni nič drugega, kakor obširen, temeljit in neizpodbiten dokaz iz stališča moderne gospodarske vede za brezdvomno pravilnost vseh tistih nauk, ki se tičejo gospodarskega življenja, katere so postavili že cerkveni očetje, kanonično pravo celotna sholastika in katero so utemeljili iz svojega stališča t. j. iz teološko-moralnega stališča in sicer tako dobro in tako temeljito, kolikor je bilo mogoče v dobi, v kateri še ni obstajala znanost o gospodarstvu. Kdor to zanika ali ne pozna temeljito Marxa ali sholastike, ali pa tudi obeh. Zadržje je — žalibog — običaj.

Karl Marx je, ki je potegnil maliku, katerega obožava sedanost, masko raz obraz in ga je pokazal v njegovi grozni istinitosti. S svojim znanstvenim delom je doprinesel velik del, da moremo pričakovati konec plesa okoli zlatega teleta.

sporočil vodstvu KID. Pri predlogih se je z absolutno večino sprejel predlog gl. zaupnika, da ima v nadalje uradne ure v pisarni gl. zaupnika vsak petek od 9 do 11 dopoldne in od 3 do 5 popoldne. V tem času morajo vsi obratni zaupniki poročati svoje želje in zahteve.

Viničarji

Iz centrale. Vse tovariše opozarjamo, da naj poskrbe radi bližajočega se zimskega časa, da bo v redu plačana članarina vsaj za dva meseca naprej, dokler se še kaj denarja zasluži. Kmalu bo nastopil čas, ko ne bomo videli po cele mesece niti dinarja. S tem, da kateri članarino dolguje, ne škoduje samo organizaciji kot skupnosti, ampak škoduje najbolj ravno samemu sebi. Nikar pozabiti, da je denar plačan kot članarina svoji strokovni organizaciji, najboljši naložen denar, kateri prinaša vsakemu stoterih koristi in izdatne pomoči. Izgovor, da toliko denarja ni, da bi v redu članarino plačevali, ne drži. Kdor ima pravo zavest in resnično voljo, kdor ne čaka samo, kdaj bi organizacija njemu dala, da bi takrat plačal, kdor razume, da organizacije brez članarine ni, ta ne bo tozadevno delal nobenih izgovorov. Zaupnike prosimo, da naj svoje tovariše člane opozorijo, da bo predvsem zaostala članarina prišla v red in da se člani pripravijo na zimo. — V novi posmrtninski sklad še nekateri niso pristopili, nekateri pa še ne plačali prvih prispevkov, čeprav smo jim poslali položnice. Pred 1. novembrom naj vsak naš član to popravi, da more kdaj biti deležen 2000 Din posmrtninske podpore. Zaupniki pošljite podpisane pristopnice centrali, da moremo pristopivšim v posmrtninski sklad takoj poslati položnice. Dosedanje posmrtninske podpore 300 Din prenehajo s 1. novembrom 1931 za vse tiste, ki dotedaj ne bi bili člani novega posmrtninskega sklada. To je zelo važno, zato bodite previdni. Od članov novega posmrtninskega sklada še dosedaj nihče ni umrl, zato nismo nič pobirali prispevkov v ta namen. — Podporni sklad mora še vedno črpati podpore iz svoje rezerve. V interesu skupnosti opozarjamo, da le v nujnih, težkih in najhujših slučajih zahtevate bolniško podporo. Le na ta način moremo zagotoviti, da bo podporni sklad mogel služiti svojemu namenu. — Delavska Pravica. Od raznih strani prihajajo pritožbe, da ne dobivajo člani redno svojega časopisa. Kdor ima v redu plačano članarino, ali da iste ne dolguje več kakor za en mesec, vsakemu časopis naročimo. Nimamo interesa, da bi naročila za časopis ne storili. Nasprotno. Rajši naročimo več kakor pa manj. Razume

se, da mora biti časopis plačan, zato ne redno plačujočim članom ne moremo redno vsak mesec časopisa naročati. Tudi tam, kjer so člani morda plačali članarino zaupniku ali blagajniku skupine, pa jo isti drže pri sebi in je pravočasno ne pošljejo centrali, tam časopisa zopet ne moremo naročiti. V takih slučajih je članarina plačana le pri skupini, pri centrali pa ne. Mnogi pa časopisa ne dobijo za to, ker se ne pobrigajo zanj. V naših podeželskih krajih pismonoše ne dostavljajo pošte posameznikom na dom, ampak puste navadno pošto za več skupaj pri kakšni boljši hiši v neposredni bližini, kar tudi vsak posameznik zna. Samo po pošto je treba tja iti. Znan je slučaj, da neki član celi mesec ni prišel po svojo »Delavsko pravico«, ki ga je čakala. Resnica je tudi ta, da naš list sploh radi čitajo tudi drugi, zato je pač nujno potrebno, da se vsak pobriga, kje se pušča in kdo jemlje njegov časopis. — Načelstvo.

Viničarska kreditna zadruga. Vse, ki so prevzeli domače hranilnike, prosimo, da do 1. novembra 1931 plačajo, oziroma doplačajo vsoto 36 Din kolikor hranilnik stane — da se zadruga s tem izogne eventuelne škode. Kdor še ni član svoje kreditne zadruge, naj takoj pristopi. Podpiše naj pristopnico, plača en delež 20 Din in 5 Din pristopnine. Poznajete svoje zadrugišništvo tudi prej in drugače, ne samo kadar bi potrebovali le od nje pomoči oziroma posojila. Načelstvo.

Krekova mladina

Hrastnik. Društveni jubilej. — Bilo je meseca aprila 1926, ko so se zbrali v bivši Rücklnovi gostilni na sestanek nekateri pristaši Krekovih socialnih idej ter izvolili pripravljalni odbor za ustanovitev Krekove mladine. V pripravljanem odboru so se nahajali tovariši: I. Podmenik (predsednik), Sl. Roglič (tajnik), brata Janko in Joško Arnsšek in še nekateri drugi. — Po preteku dobrega pol leta se je v že omenjeni gostilni vršil ustanovni občni zbor ter je bil za predsednika izvoljen tov. Janko Arnsšek, ki vodi družino še sedaj. Izmed prvih članov odbora je ostal edino na svojem mestu. Dokaz, da je treba veliko volje do stvari, da se vztraja v dobrih in slabih časih društvenega dela, ki je pri nas združeno z velikimi težavami, ker marsikje ne najdemo umevanja, celo tam, kjer bi ga upravičeno pričakovali. Zato moramo tov. Arnsšku le čestitati k njegovemu društvenemu jubileju z željo, da bi se pod njegovim izkušenim vodstvom Krekova mladina okrepila na zunan in znotraj ter budila med delavsko zlasti rudarsko mladino pravo zavest in srčno kulturo.

Žena kot zavarovalni riziko OUZD-a v Ljubliani.

Socialna zakonodaja je že v svojem začetku vsebovala celo vrsto norm o zaposlitvi žena in otrok v obratih, ki so posebno nevarni človeškemu zdravju. Kot primer spomnimo samo nočno delo, katerega ne more trajno prenašati nežen telesni organizem žena in otrok. Rapidni napredek socialne higijene in medicine je v povojnem času še mnogo doprinesel k tozadevnim poglavjem zakonov o delavski zaščiti. Vedno intenzivnejše izpopolnjevanje kurativnega delavskega zavarovanja s takozvanim preventivnim zavarovanjem — katerega glavni namen je olajšati socialna bremena s preprečevanjem in omejevanjem obolenj, nezgod itd. — zahteva točno poznavanje industrij in obratov, katerih delo ni prikladno za žene. Vprašanje,

kedaj se smejo mesto moških zaposliti tudi ženske, vedno bolj pridobiva na važnosti in pomenu, ker se ženskam odpirajo vedno novi poklici, kateri so bili nekdanj dostopni samo moškim.

Tega vprašanja se hočemo nekoliko dotakniti na podlagi vsakoletnih publikacij statističnih podatkov OUZD-a v Ljubliani. Kot merilo za usposobljenost ženske zaposlitve hočemo vzeti razliko med žensko in moško morbiditeto. Pod morbiditeto je razumevati število bolezenskih dni, kateri odpadejo povprečno letno na vsakega (moškega oziroma ženskega) zavarovanca. Čim višja je ženska morbiditeta v posamezni industriji, toliko manj so prikladni ženski delavci v dotični industriji. Bolezenski dnevi porodov in splavov v sledeči tabeli niso upo-

števani, ker sicer primerjava moške in ženske morbitete ne bi imela pravega smisla.

Industrijska skupina	Ženska morbiditeta višja (+) oziroma nižja (—) od moške v letu	
	1929	1928
Kovinska industrija	+ 5.32	+ 5.61
Zivilska industrija	+ 2.88	+ 3.35
Gospodinjstvo	+ 1.74	— 0.32
Gradbena industrija	+ 1.63	+ 3.69
Papirna industrija	+ 1.47	+ 2.76
Gledališča, prosti poklici	+ 1.43	+ 1.11
Poljedelstvo	+ 1.01	— 3.17
Pisarne, denarni zavodi	+ 0.92	+ 0.35
Poligrafija	+ 0.67	— 0.05
Usnjarska industrija	+ 0.02	+ 1.11
Saniteta, higijena	+ 0.01	— 0.55
Gostilne, kavarne in prenočišča	— 0.28	+ 1.38
Tekstilna industrija	— 0.52	+ 0.64
Kamenje in zemlja	— 1.14	— 3.03
Oblačilna industrija	— 1.22	— 1.19
Trgovina in skladišča	— 1.90	— 1.89
Lesna industrija	— 1.93	— 1.35
Promet	— 3.18	— 3.16
Rudarstvo in topilnice	— 4.20	— 2.21
Kemična industrija	— 7.30	— 3.03
Vse industrije skupaj	— 0.89	— 0.63

Iz primerjave podatkov leta 1929 in 1928 je razvidna precejšnja stabilnost. Znaki (+) in (—) si slede v obeh letih v lepem redu z majhnimi izjemami, ki jih je lahko pojasniti.

V »gospodinjstvu« so pretežno ženske (služkinje) zaposlene. Moških delavcev skoraj ni. Radi tega se morbiditeta moških giblje v zelo širokih mejah in z njo vred tudi razlika med moško in žensko morbiditeto. Poljedelski delavci so samo izjemoma zavarovani. Majhno število povzroča v statistiki relativno velika kolebanja. Podobno velja tudi za nekatere nadaljne industrije v gornji tabeli.

J. Rozman:

Konsumne zadruge in delavske strokovne organizacije.

V Nemčiji zadružna-konsumna misel cvete. Kljub veliki gospodarski krizi raste ta ogromna stavba — ponos nemškega strokovno organiziranega delavstva. Raste in pridobiva na ugledu med vsemi stanovni nemškega naroda. Finančno postaja faktor, s katerim mora danes že resno računati vsa privatna trgovska podjetnost s tovarnarji vred.

Ne samo močnih delavskih strokovnih organizacij, ki bijejo boj s kapitalom za vsakdanji kruh delavca in njegove družine, marveč popolna gospodarska osamosvojitev delavstva od vseh kapitalističnih produktov je parola krščanskih nemških strokovničarjev.

Pa samo nekaj beležk iz poročil, ki jih prinaša »Der deutsche Metallarbeiter«, glasilo nemških krščanskih kovinarjev.

»Gepag« nakupovalna in produkcijska akcijska družba nemških konsumnih zadrug v Kölnu ima devet lastnih tovarnen in sicer:

Tovarne za mesne izdelke, tovarno za milo in kvas, tobačno tovarno, tovarno za cigarete, pražarne za kavo, tovarne za dišave in lastno tiskarno. Vrednost teh tovarnen je bila l. 1929 cenjena na 10 milj. RM. Napram l. 1928 so ti izdelki v l. 1930 porastli za 8.47%. Letos bodo gradili tovarno za vžigalice. — Državna zveza konsumnih zadrug ima skoraj en milijon članov. Po svojih prodajalnicah ima nameščenih do 10.000 uslužbencev.

Da zadruge dobro uspevajo, je razvidno iz naslednjega:

L. 1924 se je prodalo za 100.4%, kar je do l. 1930 porastlo za 104.2%. Torej se danes napram l. 1924 prodaja 204.6%. Od tega se je l. 1924 produciralo in prodalo blaga lastnih izdelkov za 10.2%. L. 1930 pa že 39.1%, kar znači porast za 19.4%. Ako se bodo zadruge tako razvijale, bodo kmalu popolnoma neodvisne od privatne trgovine in produkcije.

V obliki dividend oziroma procentov, kakor jih pri nas imenujemo, so dobili člani vrnjenih l. 1924 1,264.000 RM, v l. 1930 pa že 11,515.000 RM.

Nemški strokovničarji se dobro zavedajo važnosti gospodarske osamosvojitve delavstva. Da je sodelovanje vodstva z delavskimi organizacijami pristrčno in iskreno, nam znači zadnja številka strokovnega glasila nemških kovinarjev, ki je vsa posvečena problemu zadrugišništva. Zadrugišništvo je v čim ožjem stiku s širokimi masami delavstva. V tem je tudi bodočnost nemškega zadrugišništva in krščanskih delav-

Zaposlitev ženskih v kovinski industriji je najmanj opravičljiva. Nadomestitev ženskih z moškimi delavci bi morbiditeto znižala v tej industriji za ca 5 dni, to je pri 15 dneh morbitete cela tretjina, kar pomeni vsekakor znatno znižanje bremen bolniškega zavarovanja. Podrobnejši študij kaže, da ženske v kovinski industriji bolehalo v glavnem na vseh diagnozah neprimerno več kot moški. Podobno velja tudi za naslednje industrije v gornji tabeli.

V kemični industriji je morbiditeta ženskih za 7.30 dni oziroma 3.03 povolnejša od moške morbitete. Velike difference med obema letoma 1929 in 1928 imajo svoj vzrok najbrže v velikih spremembah kemične industrije povzročenih z našo carinsko politiko. Manjšo morbiditeto ženskih v tej industriji povzroča brez dvoma okolnost, da so ženske zaposlene v manj nevarnih delih obrata kot moški. Radi tega ne smemo zaključevati, da bi nadomestitev moških delavcev z ženkami v kemični industriji zmanjšal morbiditeto in bolniške prispevke. Podobno velja tudi za predhodnje industrije v gornji tabeli, katere izkazujejo negativne difference. Zelo važno in interesantno bi bilo ugotoviti, kakšno bi bilo razmerje med moško in žensko morbiditeto v vsaki industriji pri popolnoma enakovrstni zaposlitvi obeh spolov. Da nista oba spola enako eksponirana, je razvidno iz dejstva, da je ženskih obratnih in drugih nezgod relativno neprimerno manj kot moških. Zaposlitev ženske tvori torej zelo interesanten in važen socialni in narodno gospodarski problem.

skih strokovnih organizacij.

Brez močnih strokovnih organizacij in brez močnih konsumnih zadrug ni močnega delavstva, niti delavskega pokreta. Tako Nemci.

Pa pri nas? Imamo konsumne zadruge, ki pa hodijo svoja pota brez delavca. Sicer so delavci člani, toda ne v tem smislu in pomenu besede kakor v Nemčiji. Tukaj strokovnih organizacij prav nič ne potrebujejo. Pozabili so na svojo nalogo, ki jim jo je zapustil pokojni dr. Ev. Krek. Sicer je res, da dajo letno 3% dividende, toda s tem je vse, kar ima delavec od tega. Zato pa mora vzeti čestokrat slabše blago, ki bi ga pri trgovcu dobil za isto ceno. Tedaj držijo odjemalca samo še dividende, ki jih dobi ob letu. Zakaj to?

Ker nimajo naši konsumi po deželi kakor v mestu prave organske zveze s člani. Občni zbori se sklicujejo samo v toliko, da se zadosti zakonu, namesto, da bi se ob tej priliki dalo delavstvu možnost razpravljati o delu in izboljšanju konsumna in njegovega aparata v dotičnem kraju. Gotovo je, da so kritike čestokrat neutemeljene. Toda radi tega, ker ni tistega ozkega stika, ostanejo nepojasnjene. Danes pravzaprav delavci pri tem nimajo nič več govoriti, kljub temu, da so oni tisti, ki držijo to stavbo, ne pa kakor si to nekateri domišljujejo, da so absolutni gospodarji in da jim mora biti delavstvo celo hvaležno, da sploh pri tem sodelujejo. To ni po Krekovih vzorih, to je čisto trgovsko razmerje, ki zadruge nikakor ne more približati odjemalcem-delavcem.

Pokojni dr. Krek je ustanovil konsumne zadruge zato, da bodo živa organska vez z delavstvom, ki bo z njimi izboljšalo svoj gospodarski položaj in se osamosvojilo od špekulantov trgovcev. Na drugi strani pa kmetijske nakupovalne zadruge, ki bi direktno s konsumi zamenjavale blago in bi bil tako vsak prekupčevalec izključen. Tako bi lahko vplivali na medsebojno pomoč delovnih slojev, kar bi posebno v tej strahoviti krizi, ki jo najbolj občutita delavec in kmet, imela oba svoj delež in dobiček.

Če bi bilo pri nas zadrugišništvo to, kar ni, bi polemika z mesarji, trgovci in vsemi pridobitnimi krogi sama od sebe izginila, ker bi enostavno delavec in kmet ne bila več nanje navezana. To je bila zamisel dr. Kreka. Toda iz nje so njegovi nasledniki naredili razna podjetja, ki ne služijo več temu cilju, marveč so se prelevila v podjetja s popolnoma kapitalističnimi tendencami. Cilj pravega zadrugišništva bi moral še vedno

— Marx hodi v gospodarstvu popolnoma po tradicionalnih sledih največjih mislecev preteklosti. Vsi tisti, ki so sedaj polemizirali proti njegovi teoriji o vrednosti in proti kritiki kapitala, niso nič drugega dokazali, kakor lastno pomanjkljivost v strokovnem znanju, pa ostrovidnost in nepristranost in neskončno nadmoč njihovega ženialnega nasprotnika. To velja danes ravno tako, kakor takrat.

Kaplan dr. P. Oberdörfer piše: »Karl Marx je znamenit pojav. Ni osebnosti v našem stoletju, celo mogočen Bismark je ne doseže, ki bi imela tako močnega upliv na življenje narodov vsega sveta, kakor ta pravilnik. Ne da bi bil kak revolucionaren agitator, ki gre od zborovanja do zborovanja, je spravil v gibanje velike mase, ki se bo umirilo po mojem prepričanju le v krvi splošne revolucije. Ne da bi s katedra na univerzi očaral številne poslušalce s svojim duhom in s svojo zgornostjo, je odločilno uplival na učenjake narodnega gospodarstva. Rudolf Mayer nima napak, ko reče: »Karl Marx je hkrati mož, ki ga je izbrala Previdnost, da preoblikuje staro družbo. Mi vidimo v Marxu in Lasalle orodje božje previdnosti. Vsak izmed njiju naj bi na svoj način doprinesel, da se predrami svet iz svoje malomarnosti napram bedi delovnega ljudstva. Nobeden izmed njiju pa ni hotel služiti

Previdnosti, ker nista verovala v Previdnost.«

»Kapital« je sekularno delo. V svetu učenjakov, ki se pečajo z ono vedo, je povzročila pravi prevrat, za socialistične mase je pa postal evangelij, iz katerega zajema svoje krilatice. — Marx izvaja strašno kritiko o naših gospodarskih razmerah. Ta kritika je tem bolj uničujoča, ker postopa Marx z največjo natančnostjo. Ni se strašil nobenega napora, da je vse najnatančneje proučil. Vsa dela o narodnem gospodarstvu je pridno predelal. Njegova knjiga je umetna stavba, v kateri je položen kamen na kamen z dosledno logiko.«

Žalibog je podlaga te stavbe zanič. Ostrovidne razprave temelje na napačnih osnovah. Namreč na Smith-Ricardovi teoriji o vrednosti, s katero, kakor meni tudi Oberdörfer, stoji in pade videz opravičenosti socialističnega sistema.

»Marx je bil priden raziskovalec, dalekoviden mislec in vsesplošno izobražen mož. Ne le na polju gospodarske vede, ampak tudi v zgodovini...«

Marxova kritika kapitala je točna in resnična. Kdor tega ne spozna, živi v iluzijah; ta ne spozna resnosti položaja; ne spozna vzrokov socialne bede, ne spozna veliko in težo socialne bolezni. Resnico ne spoznati in jo tajiti — in resnico zlorabljati — vse to je usodopotno in enako pogubno.

biti: Čim tesnejše sodelovanje konsumnih zadrug z delavstvom in njegovo strokovno organizacijo, na drugi strani pa s kmetijskimi zadrugami.

V čast Krekovemu spominu

V četrtek, dne 8. oktobra 1931 se je v dvorani Delavske zbornice na Miklošičevi cesti vršil delavski prosvetni večer, posvečen spominu blagopokojnega dr. Janeza Evangelista Kreka. Večer je priredila centrala Krekovih družin skupno z Jugoslovansko strokovno zvezo. Za uvod je član Borcev Stane Raztresen deklamiral Pregljevo deklamacijo — »Kreku«, ki je bila zložena za Krekovo 50 letnico.

Tov. France Terseglav je v lepi besedi orisal pokojnega dr. Kreka z besedami: Njegovo delo, ki je bilo neumorno od zore do mraka, je izviralo iz globoke vernosti, posvečeno ljudskemu blagru. Ob priliki bojev, ki so se vršili pred desetletji za splošno volivno pravico, sem ga vprašal nekoč, kaj misli o ljudstvu. Na Prtovcu mi je o tem vprašanju razvijal svoje krasne misli, katere sem si pozneje zapisal, da jih tako ohranim pozabi. Prečital je nekaj odstavkov, iz katerih se je odražala vsa veličina moža, ki je svoje življenje žrtvoval, da bi ustvaril novo življenje, ki bi temeljilo na skupnosti in ljubezni do bližnjega.

Tov. Jože Gostinčar je orisal in osvetlil spomine na borbo, ki jo je pokojni dr. Krek vodil in pripravil pot naši novi domovini Jugoslaviji. Pri tem trudapolnem delu ga je tudi dohitela smrt. Omenjal je, da je moral pokojni dr. Janez piti grenki kelih razočaranja kljub temu, da je bilo vse njegovo delo posvečeno dvigu in napredku slovenskega ljudstva.

Delavci ga po vsej pravici imenujejo očeta krščanskega socializma. Za vse je imel odprto srce, seveda najbolj za delavstvo. Zato se ga ravno to spominja s hvaležnostjo. Vse krščansko socialno gibanje naj bo trajen spomenik možu, ki je umrl za narodno blaginjo in srečo delavskega stanu.

Nato je sledil film: »V kraljestvu premoga«, ki je pokazal trpina rudarja pri pridobivanju črnega diamanta.

Borci so pokazali taborno sceno, ki je zelo lepo uspela. Večerna molitev pri

ognju je dala večeru krasen poudarek, da izpolnjujemo oporoko pokojnega dr. Kreka in da naj bo naše delo uprto navzgor k Stvarniku.

Večer je bil zelo dobro obiskan. Med starimi prijatelji in sodelavci dr. Kreka smo opazili prof. Dolence, dr. Grafenauerja, č. p. Zakrajška, dr. Fabijana in številno ljubljansko delavstvo.

Bil je lep večer, ki nam je osvežil spomin in otel važne Krekove misli pozabe, iz katerih se zrcali vsa veličina in ljubezen pokojnega dr. Kreka do slovenskega delavstva.

Prihodnji večer, ki bo 12. novembra, bo posvečen našim izseljencem, ki so morali v tujino za kruhom.

To in ono

Jugoslovanske krščanske delavske strokovne organizacije so poslale predsedstvu škofovske konference v Zagrebu obširno spomenico o delavskem vprašanju in položaju. Spomenico bomo priobčili v celoti v prihodnji številki.

Obvestilo. Vse ljubljanske organizacije in skupine obveščamo, da se v Ljubljani nameravani protestni shod proti redukcijam plač in poslabšanju delavsko-nameščenskega socialnega položaja ne bo vršil radi tehniških težkoč. — JSZ.

V Delavski Politiki že dalje časa izhajajo pravila društva »Ogenj« za sežiganje mrličev. Mi se čudimo socializmu, da nimajo v času gospodarske krize in lačnih delavskih želodcev bolj pametnih skrbi kot pa skrbeti za krematorije. Pa šalo na stran! Ali je ta krščanstvu neprijazna tendenca v skladu z znano frazo sodrugov: Vera je privatna stvar! Je, če to kaže! Če ne kaže, pa lop po veri, krščanstvu, papežu in vsemu, kar je človeku, ki mu ni vera le frazersko »privatna stvar«, sveto in neporušljivo. Takih socialistov nočemo!

Diktat marksistične strokovne internacionale ORS-u. 26. in 27. septembra se je vršil v Zagrebu kongres jugoslovanske centrale marksističnih strokovnih organizacij URSS-a. — Zastopniki internacionale so sklenili, naj se razpusti delovna zajednica organizacij okrog ORS-a, ORS se naj priključi URSS-u, paritetna komisija naj določi pogoje za sodelovanje. Obe strani naj se ogibljeta sporov. Če do 1. aprila 1932 ne bo dosežen sporazum, bo imenovala inter-

nacionala novo razsodiščno komisijo. — ORS in njegovi prijatelji s tem seveda niso zadovoljni. Iz številke vplačane članarine in kvote dokazuje belgrajsko »Radniško Jedinstvo«, da je imel URSS 1. 1928 članov 12.495 in ne 36.000, 1. 1930 pa 9382 in ne 3.000. Brezdvoma ima omenjeni list prav, če sklepa na dejansko število članov le računajoč plačujoče člane. Po sporočilu tega lista je kongresni verifikacijski odbor konstatiral, da ima URSS le 14.000 članov glede na vplačano kvoto. Kongres je prestavil centralo iz Belgrada v Sarajevo. — Kot vse kaže diktat ni in ne bo prinesel sodrugom edinstva.

Na Dunaju je socialna ustanova Wiener-Männerheim, XVII, Wurlitzergasse. V tem domu so na razpolago zdrava, čista in cenena stanovanja, odnosno prenočišča. Prenosišče dobi vsaka moška oseba, pa naj pride iz te ali one države.

Henderson, voditelj delavske stranke v Angliji, je izdal volilni proglas, v katerem se ugotavlja, da je mogoča rešitev države in gospodarske krize le tedaj, če se vpelje socialistično gospodarstvo. Za ta načela gre delavska stranka v volilni boj.

Angleški kralj Jurij in gospodarska kriza. Angleški kralj Jurij je odredil, da se zniža njegova civilna lista za 50.000 funtov šterlingov, valeški princ pa za 5000 funtov šterlingov. Na ta način hočeta tudi prispevati k znižanju državnih izdatkov.

Gospodarski program avstrijske socialne demokracije. Da bi se omilila sedanja gospodarska kriza v Avstriji, predlaga socialna demokracija sledeča sredstva: Progres. obdavčenje na osebne dohodke; 40 urni ted. delov. čas, omejitev dvojnega zaslužka, zakon, ki naj omogoča vladi soodločujočo besedo, če hoče podjetnik ustaviti svoj obrat, zakon o kartelih in monopolih, zaščitna carina, dvig agrarne produkcije. V ta namen naj se uvede petletni gospodarski načrt.

OUZD v septembru.

Gospodarska kriza je tekem meseca septembra zlasti proti koncu meseca občutno narasla. Padec članstva od septembra lanskega leta znaša 4779 (dočim je znašal predhodni mesec samo 3510, in dne 30. septembra 1931 pa celo 7211 zavarovancev). Narasčanje padca članstva je povzročila v prvi vrsti denarna kriza (pomanjkanje gotovine!).

— Razmerje med odpuščenimi delavci in delavkami je ostalo približno neizpremenjeno, to je na eno reducirano žensko odpadejo štirje reducirani moški in na eno zavarovano žensko pa samo dva moška zavarovanca.

Zdravstvene razmere članov so bile v septembru znatno boljše nego lansko leto. Zmanjšalo se ni samo absolutno število bolnikov za 485 oseb, ampak tudi odstotek bolnikov je znatno padel; pri moških za 3,34% in pri ženskah (vštevši porodnice) pa celo za 0,50%.

Značilen je padec povprečne dnevne zavarovane mezde, katere odgovarja približno povprečnemu dnevnu delavskemu zaslužku. Povprečna dnevna zavarovana mezda moških je padla za Din 0,23 in ženskih pa celo Din 0,51. Največji padec povprečne dnevne zavarovane mezde moških je znašal dosedaj samo Din 0,05. Zniževanje delavskih plač je zavzelo v septembru torej zelo velik obseg — posledica pomanjkanja gotovine.

Zaradi povečanja padca članov in njihovega zaslužka se je povečal tudi padec celokupne zavarovane mezde, in sicer dnevno za Din 165,484. Dohodki OUZD, t. j. bolniški prispevki, so se tako znižali dnevno za ca. Din 10,000 (prejšnji mesec samo Din 7000). Tudi težave našega socialnega zavarovanja so se torej vsled napredovanja gospodarske krize občutno povečale.

Za kratek čas

Prisotnost duha. Bolniku so pri operaciji odžagali levo nogo. Med operacijo se zbudi in reče zdravniku: »Gospodje, ko ste že pri delu, mi lahko izrežete pri tej priliki kurje oko na levi nogi!«

Navihane. Gospod in gospa sta se vozila v avtomobilu. Ko sta izstopila in se že nekoliko oddaljila od avtomobila, se je dama spomnila, da je pozabila v avtomobilu škatljo s klobukom. Gospod se takoj vrne in pravi šoferju: »Oprostite, gospod, v avtomobilu sem pozabil škatljo.« Šofer mu odvrne: »Ni mogoče, saj je z Vami izstopila.«

Podpirajte neodvisen delavski tisk — pridobivajte novih naročnikov za naš list!

Hermann Suderman:

GOSPA SKRB

Roman

Leo ga je prepadeno pogledal. »Ah, zdi se mi, da vi vse jemljete zares,« je rekel potem.

»Oprostite — tako malo sem vajen šale,« je odvrnil in rdečica mu je planila v obraz. Ko se je potem obrnil proti Elsbeth, je opazil, da mu je zrla s posebnim globokim resnim pogledom v oči.

Vroč občutje sreče se je dvignilo v njem. Slutil je, da je nekdo med temi ljudmi, ki ga nima za neumnega in smešnega, ki razume njegovo naravo in zakone po katerih ravna.

Med tem, ko so mladi trije molčali, je oče na drugem koncu mize gospodu Douglasu naprej razlagal načrt svoje delniške družbe.

»In če mi zaupate, gospod! — ne, ne, niti tega ni treba — hočem reči, če nočete lahkomišelnosti zaigrati lastne sreče — gospod, lastni sreči ne smete biti na poti — če čutite v sebi samo droben sram podjetnosti, — potem, o potem —! Saj veste — tu lahko zaslužimo stotisoče, barje je neizčrpljivo — zakaj hočete pustiti, da bodo drugi obogateli namesto vas, gospod? Naprej, skozi noč do luči je moje geslo — hočem stremeti in se bojevati do zadnjega diha — ni moja lastna korist vse, kar je tukaj na kocki, meni se zdi to vprašanje, ki se tiče vsega človeštva! Gre za to, da pridobimo te širne pokrajine za kulturo, gre za to, da vsemu temu okrožju dovedemo sveže krvi in življenjskega soka, gre za to, da bedo teh poljan spremenimo v blagostanje — da postanemo dobrotniki človeštva, za to gre, gospod!«

In v tem in s takim glasom je grmel naprej. Potem je pa kar na lepem planil prav do Douglasa in kot da mu hoče nastaviti samokres na prsa, in zavpil:

»Ali se boste udeležili podjetja, gospod?«

Douglas je ujel pogled svoje žene, ki je skrivaj pokazala na Pavlovo mater in mu zraven pereče pomežiknila, potem pa je rekel napol veselo, napol ježno:

»Zaradi mene —«

Pavla je bilo spet sram, zakaj bral je na Douglasovem obrazu, da ne gre prav za nič drugega kot za šalo, za katero bo treba vreči par sto tolarjev skozi okno. Vedel je sam le predobro, da ne more noben razumen človek jemati načrtov njegovega očeta še za resno.

»Nisi videl deklet, Pavel?« je vprašala mati, ki je bila na pogled prav tako potrta kot Pavel.

Ne, nikjer ju ni videl.

»Tak pojdi — poglej malo za njima — šli sta na plesišče, povej jima, naj preveč ne divjata, sicer se še prehladita.«

Pavel je vstal.

»Spremljala te bom,« je rekla Elsbeth.

»Ali bi ne smel tudi jaz z vama, sestričnica?« je vprašal bratranec Leo.

»Kar tu ostani,« je odvrnila tjavendan, nakar ji je izjavil, da si bo od žalosti moral zadati smrt.

»Ta je pa tič,« je rekel Pavel z zavistnim vzdihom, ko je korakal poleg nje skozi gnečo.

»Da — ampak nič več!«

»Ali ga imaš rada?«

»Seveda — zelo.«

In vendar ga bo poročila, je mislil Pavel.

Krog njiju je vpila in vriskala množica. Zaplamenel je lampijoneček in tropa fantov se je trudila, da bi ga strgala z žice. Goreči kosi papirja so leteli v zrak in tekoči stearin se je pršil naokrog.

Elsbeth je položila svojo roko v njegovo in stisnila glavo ob njegovo ramo. Spet ga je prežuborelo sladko drhtenje, ki ga ni mogel razložiti.

»Tako — zdaj sem skrita,« je dejala šepetaje. »Pridi potem v gozd. Toliko ti imam povedati. Tam naju ne bo nihče motil.«

Ko je rekla to, mu je postalo kar tesno od same radosti.

Prišla sta do plesišča. Trobente so hrumele in plesalci so se vrtinčili v krogu.

»Bova plesala?« je vprašala v smehu.

»Saj ne znam,« ji je odvrnil.

»Nič ne škodi,« je dejala, »za take slučaje je Leo tu.«

Spomnil se je neumnih sanj, ki jih je sanjal prej pod brinjem. — Tako se zgodi z vsem, kar si slikam v mislih,« je premišljeval.

»Neko tujo knjigo imam še, Elsbeth,« je rekel potem.

»Vem, vem,« je odvrnila in se smehljaje ozrla k njemu.

»Oprosti, da —«

»Oh, kakšen vesten drobnjar si ti!« se je šalila. »Leo mi je ta čas uničil vso knjižnico in zdaj zahteva, da mu jo popolnim, češ, da ima ničesar več, da bi bral.«

Leo — in vedno samo Leo! —

»Ali si prebral veliko lepega iz nje?« je vprašala potem.

»Včasih sem znal vse na pamet.«

»In zdaj?«

»Zdaj — oh ti ljubi Bog! — zdaj moram misliti na toliko vsakdanjega — zdaj ne spada to več v mojo glavo.«

»V mojo tudi ne, Pavel! — Preveč sva se od življenja naučila — poezijo sva pa izgubila.«

»Tudi ti?«

Vzdihnila je. »Uboga mati!«

»Kaj pa je?«

»Poglej — že pet let sem bolniška strežnica,« je govorila, »človek doživi marsikako tužno uro, in ko gori nočna svetiljka in brlijo oči od dolgega čutja in zunaj veter stresla okna — tedaj se ti silijo različne misli o življenju in smrti, o ljubezni in zapuščenosti — no, kratko in malo — tedaj si spesmiš v glavi svoje pesmi in ne bereš več v tujih knjigah. — A daj, pridi iz tega hrušča — toliko bi ti rada vprašala — tu pa človek razume komaj lastno besedo.«

»Tako,« je odgovoril »rad bi samo —«

Oči so mu iskaje drsele čez prostor; tedaj je za seboj začul smejoč se moški glas: »Ti poglej tamle sta obe žabi. Ali jih ima?«

Nehote se je obrnil in zapazil brata Erdmann, ki mu že leta nista prišla pred oči. Ta čas sta bila v kmetijski šoli in sta postala velika gospoda.

»S temi se pa pošaliva,« je dejal drugi. Nato sta se izmuznila v krog plesalcev.

Takoj nato je Pavel opazil tudi sestri. Rjava šuma kodrov jima je zmedeno frfrala v obraz, lica so jima žarela, prsa valovala in oči so zrle zaljubljeno in divje.

»Kako srečni sta — ti ljubi božji stvarci!« je dejala Elsbeth.